

KAROL KRAJEWSKI, GRAŻYNA MORKIS

JAKOŚĆ PRODUKTÓW ŻYWNOŚCIOWYCH A POWIĄZANIA PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO Z RYNKIEM I TRANSPORTEM

Streszczenie

W artykule zostały omówione warunki oraz powiązania przedsiębiorstw przemysłu spożywczego z otoczeniem rynkowym w oparciu o systemowe i strukturalne ujęcia tych zjawisk, na tle potrzeb i warunków zapewnienia jakości produktów żywnościowych. Ocena tych procesów pozwoliła na określenie zadań także w sferze transportu żywności, ważnego ogniwa systemu dystrybucji.

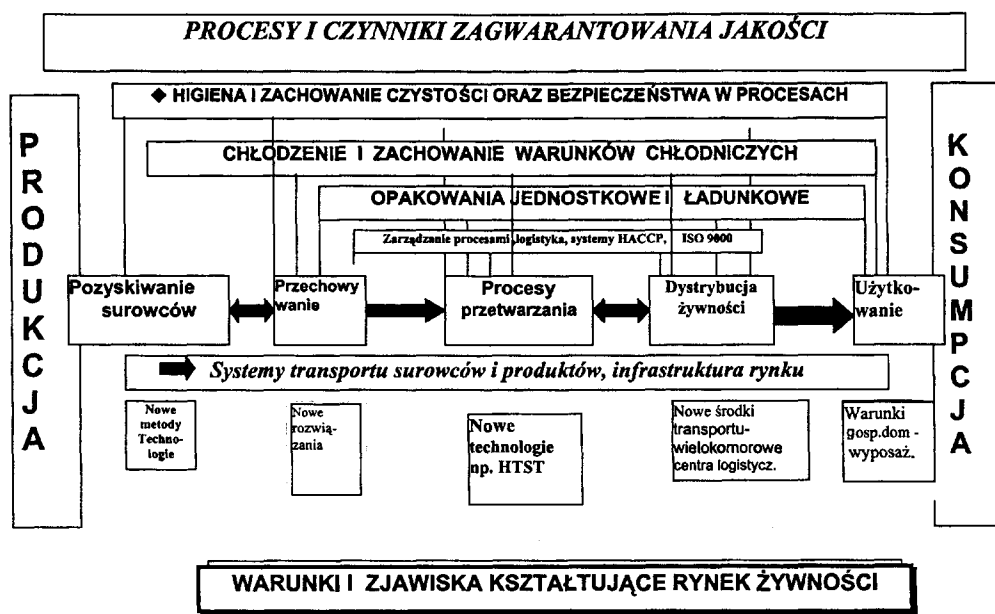
Wielokierunkowe przemiany zachodzące pod wpływem transformacji rynkowej w sektorze żywnościowym w Polsce oddziałują zarówno na struktury, jak i na mechanizmy funkcjonowania tego sektora. Jednym z istotnych rezultatów procesów tworzących przez nowe warunki rynku żywności jest występująca wyraźnie zmiana funkcji i miejsca przemysłu spożywczego w łańcuchu żywnościowym oraz przesunięcie decyzji handlowych na szczebel przedsiębiorstwa. Zakład przetwórstwa spożywczego, zależnie jednak od skali jego produkcji i udziału w rynku, staje się obecnie podstawowym miejscem, gdzie kształtują się procesy decydujące o skali i sile powiązań ze sferą zaopatrzenia surowcowego oraz zbytu.

Przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego aktywne rynkowo opierają swoje strategie o zasady marketingu i skutecznie już stosują narzędzia marketingu-mix. W miarę rozwoju rynkowego dostrzegają jednak znaczenie jakości oferowanych produktów i usług dla ich pozycji strategicznej. Poprawa pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa na rynku poprzez wysoką i udokumentowaną jakość własnych produktów stanowi nowe wyzwanie w sektorze żywnościowym w Polsce. A w najbliższym czasie niezbędne będzie podjęcie działań polegających na adaptacji zasad funkcjonowania polskich przedsiębiorstw do warunków obowiązujących na rynku UE, szczególnie wymagań systemów zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego produktów (HACCP).

Dr inż. K. Krajewski, Zakład Wyżywienia Ludności i Analiz Rynkowych, SGGW w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa; dr G. Morkis, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa.

Pozyskiwanie i obrót surowcami rolnymi, a jakość produktów

Pierwszy etap łańcucha żywnościowego, gdzie zaczyna się proces kształtowania jakości produktów żywnościowych, stanowi faza pozyskiwania surowców rolnych, głównie z produkcji rolniczej. Warunki produkcji rolniczej i zbioru decydują o stanie surowców i są szczególnie ważne w przypadku nietrwałych surowców np. owoców i warzyw. Do podstawowych czynników gwarantujących jakości tych surowców (rys. 1) należy zwłaszcza chłodzenie i zachowanie warunków chłodniczych oraz higiena i zachowanie czystości. Nie można też pominąć znaczenia procesów przechowywania, oraz procesów transportu i ich warunków, szczególnie odpowiednich opakowań i tworzenia zintegrowanych jednostek ładunkowych.

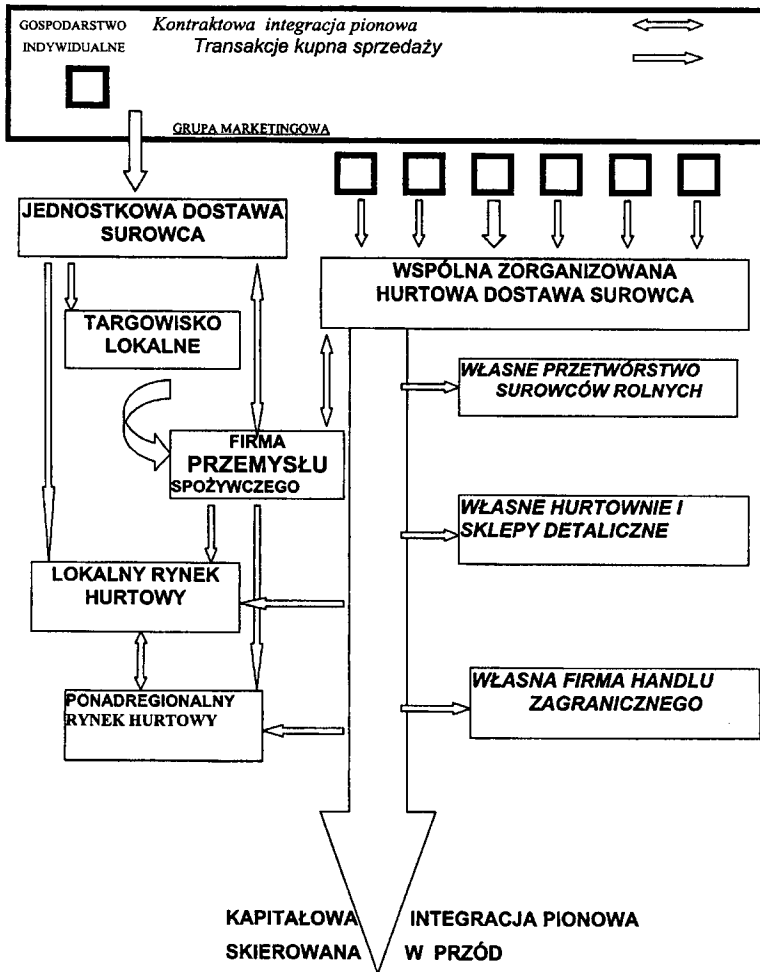

Rys. 1. Łańcuch bezpieczeństwa zdrowotnego i jakości na nowoczesnym rynku żywnościowym. Źródło: Opracowanie własne.

Fig. 1. Health safety and quality chain at the modern food market.

W polskim rolnictwie mimo wolnego tempa przemian i procesów dostosowawczych, obserwuje się wyłanianie odrębnych typów gospodarstw, segmentów tego sektora, będących sferami aktywności ekonomicznej gospodarstw rolniczych. Dla każdego z tych modeli gospodarstw daje się wyodrębnić inne funkcje w systemie gospodarki żywnościowej oraz odmienne związki transportowe między ogniwami tej gospodarki (rys. 2). Decyduje to także o warunkach i wymaganiach wobec jakości surowców rol-

nych przekazywanych odrębnymi kanałami dystrybucyjnymi. Produkty oferowane i zagospodarowywane na lokalnym rynku (głównie poprzez targowiska i lokalne przetwórstwo, handel, gastronomię) nie wymagają kosztownych procesów utrwalania, przechowywania, transportu, a główny nacisk należy położyć na higienę pozyskiwania, sprawny transport i warunki sprzedaży tych artykułów. W przypadku produktów z gospodarstw towarowych, przebiegi towarowe są z uwagi na skalę znacznie dłuższe, co wymaga innych warunków zapewnienia jakości, innego charakteru powiązań handlowych, a tym samym wyższych kosztów jakości.

Rys. 2. Zjawiska integracji producentów i przemysłu spożywczego na rynku rolnym. Źródło: opracowanie własne.

Fig. 2. Integration of producers and food industry at the agricultural market.

W przypadku indywidualnego uczestnictwa gospodarstwa rolnego ma miejsce skierowana wstecz kontraktowa integracja pionowa, kreowana przez zakłady przemysłu spożywczego lub bezumowne wolnorynkowe transakcje kupna – sprzedaży na lokalnym rynku. Pierwszy typ powiązań stwarza możliwość zachowania wyższego poziomu jakości, z uwagi na zapisy umów kontraktacyjnych oraz gwarantuje gospodarstwom rolnym zbyt surowców rolnych. Po dezorganizacji sfery obrotu rolnego na początku lat 90., ta dotychczas podstawowa forma organizacji rynku rolnego ciągle jeszcze nie może się w pełni odrodzić.

Grupa marketingowa, tworzona jako wyraz potrzeby wspólnego uczestnictwa na rynku przez zespoły producenckie na zasadzie wspólnego interesu, zbywa surowce wytwarzane przez swych członków wieloma kanałami dystrybucyjnymi. Tworzy ona z czasem łańcuch integracyjny w postaci kapitałowej integracji pionowej skierowanej w przód. Surowiec przemieszczany w obrębie grupy marketingowej oferowany jest na coraz szerszych rynkach, poczynając od lokalnego. Natomiast w miarę przyrostu kapitału danej grupy marketingowej, zagospodarowywany jest we własnych przechowalniach, zakładach przetwórstwa, sklepach detalicznych, a nawet firmach handlu zagranicznego, z wykorzystaniem własnych środków transportu. W warunkach organizacji rynku przez grupę marketingową istnieje większa możliwość utrzymania akceptowanego przez rynek poziomu jakości. Opanowanie kanałów dystrybucji np. świeżych owoców i warzyw w regionach specjalizowanej produkcji będzie najszybciej możliwe na drodze kapitałowej integracji skierowanej w przód.

Warunki zachowania i poprawy jakości w procesach pozyskiwania surowców rolnych oddziałują na nowe kierunki rozwoju produkcji rolniczej. Były one jedną z głównych przyczyn powstania rolnictwa ekologicznego, a następnie integrowanego. Te dwie tendencje eliminowania (lub ograniczania) środków ochrony roślin, nawozów itp. za cel zasadniczy biorą aspekty jakości surowców i produktów rolniczych, na tle potrzeb konsumentów. Powyższe założenia przyjęto także w nowym kierunku rozwoju produkcji surowców rolnych – produkcji żywności transgenicznej – genetycznie modyfikowanej (GMO).

Miejsce przemysłu spożywczego w łańcuchu żywnościowym i zapewnieniu jakości

Przemysł spożywczy, z uwagi na ulokowanie w centralnym obszarze łańcucha żywnościowego, pełnił i nadal pełni funkcje integratora oraz organizatora procesów przemieszczania surowców żywnościowych i otrzymywanych z tych surowców produktów spożywczych. Zakłady przemysłu spożywczego, szczególnie wstępnego przetworu, cechują specyficznie sezonowe, silne powiązania handlowe ze sferą rolnictwa poprzez skup oraz konieczność regularnych dostaw do sfery konsumpcji. Oznacza to wymóg sprawnej organizacji procesów magazynowania surowców i produktów, a także zarządzania operacjami transportu, niezwykle wrażliwymi towarami jakimi są pro-

dukty żywnościowe. Organizacja procesów pozyskiwania, magazynowania, przemieszczania i zbytu żywności warunkuje w sposób bezpośredni jakość tych produktów, wpływa na koszty tych procesów oraz ceny produktów żywnościowych.

W nowych warunkach organizacyjnych rynku żywnościowego w Polsce zmienia się dotychczasowa funkcja zakładów przemysłu spożywczego. Decydują o tym takie obserwowane zjawiska, jak: przemiany rynku rolnego i organizacji skupu surowców rolnych, powstawanie centrów logistycznych, budowa rynków hurtowych surowców i produktów rolnych, globalizacja i nowe warunki handlu, powstanie i rozwój produktów żywnościowych nowej generacji, wymagających odmiennych sposobów zarządzania w sferze dystrybucji. Przemysł spożywczy podlega też procesom dezintegracji branżowej i stopniowej likwidacji struktur otoczenia branżowego np. jednostek badawczo-rozwojowych, ośrodków informacji naukowo-technicznej itp. Potrzeby konsumentów ujawniane na rynku oraz potrzeby fazy dystrybucji tworzą nowe segmenty rynku, następuje stopniowa segmentacja pozioma rynku w oparciu o takie cechy, jak: wygoda, świeżość, zdrowotność. Wszystko to tworzy nowe warunki funkcjonowania przemysłu spożywczego oraz zadania dla transportu żywności.

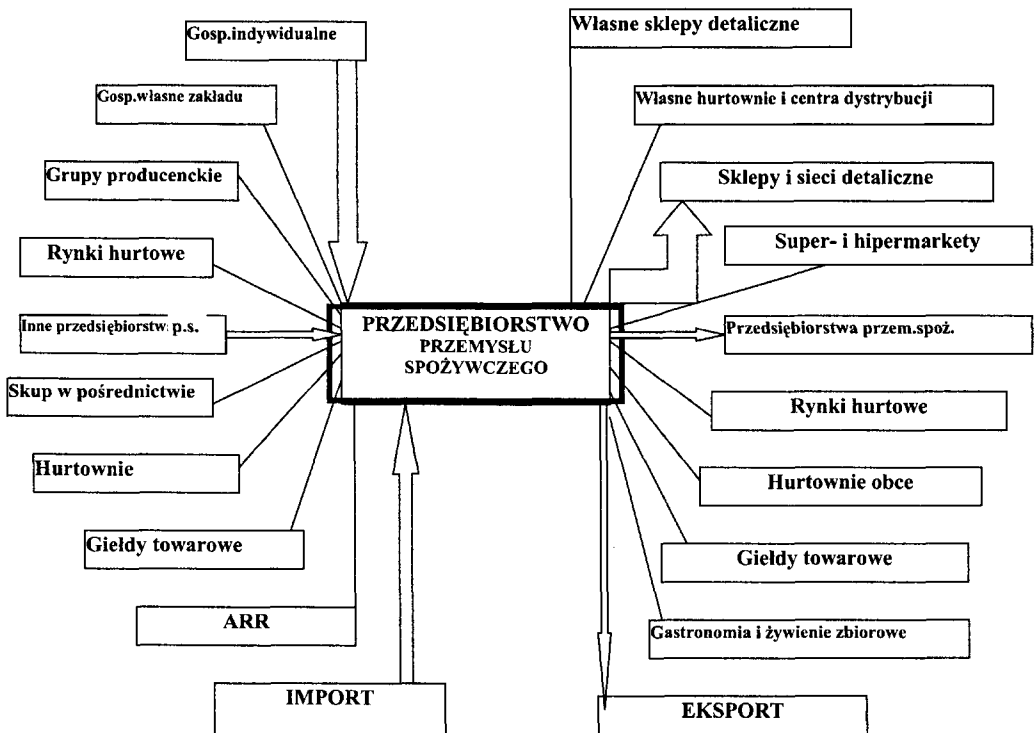
W tej sytuacji niezbędne będzie ponowne całościowe spojrzenie na powiązania: handlowe, informacyjne i organizacyjne zakładów przemysłu spożywczego w cały łańcuchu żywnościowym, uwzględniające czynniki kształtujących jakość produktów żywnościowych.

Powiązania zakładów przemysłu spożywczego z otoczeniem rynkowym

Rynek surowcowy przemysłu spożywczego oraz rynek zbytu wyrobów przemysłu spożywczego to dwa istotne elementy otoczenia rynkowego zakładów przemysłu spożywczego. Na rys. 3 przedstawiono głównych uczestników rynku surowcowego i rynku zbytu tych zakładów. Poszczególne zakłady przemysłu spożywczego powiązane są oczywiście tylko z częścią uczestników tych dwóch rynków. Wybór określonych grup uczestników rynku surowcowego i rynku zbytu uzależniony jest przede wszystkim od rodzaju i wielkości produkcji zakładu przemysłu spożywczego, jego udziału w rynku lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim oraz obranej strategii działania i jego kondycji finansowej.

Do głównych grup dostawców surowca dla zakładów przemysłu spożywczego, przetwarzających bezpośrednio płody rolne (np. cukrowni, zakładów tłuszczowych, zakładów zbożowo-młynarskich) należą przede wszystkim: rolnicy indywidualni, gospodarstwa rolne własne i obce, grupy marketingowe, hurtownie (w tym punkty skupu), oraz dodatkowo giełdy towarowe, Agencja Rynku Rolnego i import. Zakłady powiązane są z jedną, dwoma lub wszystkimi wymienionymi grupami dostawców surowca. Kryterium doboru jest dostarczenie surowca o odpowiedniej jakości, pożądanej ilości, w odpowiednim czasie oraz o odpowiedniej cenie. Część zakładów przemysłu

spożywczego ponownie prowadzi działalności kontraktacyjną. Ten sposób pozyskiwania surowców pozwala w znacznie większym stopniu na bezpośredni wpływ zakładu na parametry jakościowe dostarczanych surowców do produkcji. Z tych samych powodów niektóre zakłady przemysłu spożywczego uruchamiają własne gospodarstwa rolne. Gospodarstwa te są najczęściej osobnymi podmiotami gospodarczymi, lecz bezpośrednio zależnymi od zakładu spożywczego. Własne gospodarstwa rolne posiadają m.in. niektóre wiodące firmy mięsne. W przypadku wyboru takich dostawców, jak giełdy towarowe lub Agencja Rynku Rolnego, wpływ przedsiębiorstw spożywczych na jakość nabywanych surowców jest bardziej ograniczony i zależy od ilości oraz jakości ofert na rynku surowcowym.

Rys. 3. Powiązania rynkowe przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego w sferze zaopatrzenia i zbytu.
Źródło: Opracowanie własne.

Fig. 3. Market connections of food industry company in the aspect of supplying and selling.

Zakłady przemysłu spożywczego, dla których surowcem są przetworzone produkty rolne, swoich dostawców znajdują wśród takich uczestników rynku surowcowego, jak: przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego, giełdy towarowych, hurtownie, firmy importowe, grupy marketingowe oraz gospodarstwa rolne oferujące przetworzo-

ne wyroby oraz Agencja Rynku Rolnego. Zakres wpływu zakładów spożywczych na jakość surowca w zależności od grupy dostawców jest w zasadzie podobny. W każdym bowiem przypadku polega na wyborze najbardziej odpowiedniej partii surowców z oferowanych na rynku surowcowym.

Działające w Polsce przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego powiązane są bezpośrednio z następującymi grupami odbiorców produkowanych wyrobów spożywczych: własne sklepy, własne hurtownie, własne centra dystrybucji, hurtownie, sklepy detaliczne, sieci handlowe, super- i hipermarkety, gastronomia, giełdy towarowe, przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego oraz eksport. Podobnie jak w przypadku rynku surowcowego, poszczególne zakłady przemysłu spożywczego bezpośrednio powiązane są z jedną, kilkoma lub większością grup uczestników rynku zbytu. Wybór kanałów zbytu produktów spożywczych przez poszczególne zakłady przemysłu spożywczego wynika m.in. z rodzaju oferowanych wyrobów, wielkości dostaw, prowadzonej przez zakład strategii działalności i zakresu rynku na którym on funkcjonuje oraz jego pozycji na rynku. Niektóre zakłady o silnej pozycji na rynku tworzą własne centra dystrybucyjne, inne posiadają własne sklepy lub własne hurtownie o zasięgu lokalnym lub ogólnopolskim. Coraz częściej zakłady przemysłu spożywczego decydują się na bezpośrednie dostawy do sieci super- i hipermarketów.

Zróżnicowany jest również zakres wpływu przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego na jakość produktów żywnościowych dostarczanych konsumentom w zależności od długości łańcucha transportowego od producenta rolnego do zakładu spożywczego i od zakładu spożywczego do konsumenta. Najmniej ogniw posiada łańcuch: producent rolny – zakład przemysłu spożywczego – własny sklep detaliczny. Drogę tę przebywa jednakże tylko ograniczona ilość żywności. Większość nabywanej przez konsumentów żywności przechodzi przez dłuższy łańcuch transportowy, np.: producent rolny – hurtownia – giełda towarowa – zakład przemysłu spożywczego – hurtownia – sklep spożywczy. Dlatego też tak ważna jest rola transportu w procesie zapewnienia odpowiedniego poziomu jakości produkowanych wyrobów spożywczych.

Determinanty jakości oddziałujące na nowoczesny rynek żywności

Zmiany na rynku żywności, w wyniku procesów koncentracji produkcji i obrotu, zmieniły podział zadań między wszystkimi uczestnikami rynku (w tym zwłaszcza funkcję przemysłu spożywczego) oraz stworzyły ekonomiczne warunki wzbogacenia rynku o nowe produkty. W warunkach rozwiniętej gospodarki rynkowej tworzenie nowych produktów i wszelkie zmiany na rynku żywności kreowane są przez konsumenta, jego potrzeby, postawy i wybory. W warunkach kształtującego się rynku (a taką sytuację mamy w Polsce) zmiany te, determinuje w głównej mierze stan infrastruktury rynku i kanałów dystrybucji oraz dostępność nowych produktów, wynikająca z poten-

cjału i możliwości technologicznych oraz działań rynkowych firm przemysłu spożywczego.

Rynek żywnościowy stanowi specyficzny segment o cechach rynku niedoskonałego, co wynika między innymi z takich zjawisk jak: duża liczba producentów żywności, nietrwałość surowców rolnych oraz produktów żywnościowych, naturalny stan nierównowagi rynku, niedostosowanie wewnętrzne (w czasie i przestrzeni) podstawowych elementów rynku, co wymaga istotnego poziomu regulacji i interwencji rynkowych.

Zmiany na rynku żywności dokonują się między innymi w wyniku takich zjawisk, jak:

- rozwój różnorodnych form organizacji rynku i zarządzania sferą rynkową oraz upowszechnienie zasad marketingu, logistyki i zarządzania jakością,
- usprawnienia systemów dystrybucji żywności, w tym zapewnienie pełnego łańcucha chłodniczego, sprawne systemy logistyczne, stworzenie warunków wyboru produktów poprzez samoobsługową formę sprzedaży oraz powszechność wyposażenia gospodarstw domowych w sprzęt chłodniczy,
- postęp i możliwości technologiczne produkcji wyrobów i usług żywnościowych, przy akceptowalnych rynkowo kosztach produkcji, wsparte przez stworzenie nowej klasy opakowań, stanowiących niezbędny element tworzenia rozszerzonego produktu żywnościowego nowej generacji,
- globalizacja oraz rozszerzenie i liberalizacja światowych rynków zbytu surowców, półproduktów i wyrobów gotowych po podpisaniu końcowych ustaleń GATT, a także inne uwarunkowania globalne, jak, wzrost cen energii, wzrost znaczenia ekologii i proekologiczne postawy systemów gospodarczych i społeczeństw.

Do najważniejszych czynników determinujących stan nowoczesnego rynku należy w fazie pozyskiwania surowców ich transport. Podobnie kluczową rolę odgrywa infrastruktura rynku żywności, zwłaszcza techniczna – stan dróg i kolei, liczba i rozmieszczenie magazynów, rynków hurtowych, centrów logistycznych itp. oraz systemy zarządzania – np. logistyka. Tworzą się w ten sposób warunki do zapewnienia jakości w łańcuchu bezpieczeństwa i jakości na nowoczesnym rynku żywnościowym (rys. 1). W fazie transportu żywności do warunków takich należy zaliczyć dostępność nowych środków transportu w dalekich przewozach przemysł spożywczy – handel (np. wielokomorowe pojazdy) lub wielokomorowych lodowni w fazie dystrybucji miejskiej. Dużą rolę odgrywają też warunki gospodarstwa domowego, w tym powszechność chłodziarek i zamrażarek.

Oddziaływanie konsumentów na profil i jakość produktów żywnościowych

Współczesny rynek żywności w Polsce odznacza się dużą dynamiką i silnymi procesami dostosowawczymi do potrzeb konsumentów. Siłami sprawczymi tych przemian są: wzrost liczby aktywnych konsumentów i ich siły nabywczej, denaturalizacja spożycia żywności i zmiana warunków życia oraz pracy, występowanie funduszy swobodnych decyzji, szybka ewolucja gustów i nawyków oraz chęć naśladownictwa dotychczas niedostępnych wzorców spożycia. Potrzeby konsumentów i ich rynkowe zachowania kształtują też stale pojawiające się innowacje oraz silna presja reklam. Dynamizm rynku żywności oraz przemiany postaw konsumenta powodują rozszczepianie się popytu, jego dywersyfikację na poszczególne segmenty. Producenci żywności, firmy przetwórcze i handlowe nie mają już do czynienia z „przeciętnym konsumentem żywności”, ale stykają się na rynku z nabywcami o zróżnicowanych preferencjach w zakresie wartości użytkowej (żywieniowej, zdrowotnej, smakowitości), estetycznej (np. opakowanie) czy rynkowej. Wymaga to podejmowania odmiennych działań w sferze marketingu, dostosowanych do postaw w procesie zakupu i użytkowania żywności, wyodrębniających się grup konsumentów.

Żywności naturalnej i bezpiecznej (utożsamianej nieprawidłowo z tak zwaną „zdrową żywnością”) jest jednym z najbardziej dynamicznych trendów ostatnich lat w produkcji i konsumpcji żywności. Ten stan wynika ze wzrostu poziomu wiedzy o żywieniu i zdrowiu człowieka i ekspansji tzw. zdrowego modelu odżywiania się, w związku ze zmianami stylu życia i zwiększaniem dobrobytu społeczeństw, zmianami demograficznymi itp.

Na postawy konsumentów na rynku żywności oraz kształtowanie produktów żywnościowych przez producentów żywności oddziałuje zatem szereg wzajemnie uzupełniających się czynników różnej natury. W obecnej strukturze organizacyjnej rynku żywności w Polsce obok potrzeb konsumentów oraz warunków technologiczno-marketingowych producentów, duże znaczenie przypisać należy także wymogom kanałów dystrybucji. Sieci handlowe wyznaczają już dziś nie tylko standardy w zakresie warunków zakupu (np. forma samoobsługowa), ale także standardy trwałości, opakowań, aktywności marketingowej, przekazywane producentom, jako podstawowe kryteria uczestnictwa producentów w tych sieciach. Tworzy to nowe utrudnione warunki uczestnictwa na rynku nie tylko dla producentów rolnych, ale też zakładów przemysłu spożywczego, z uwagi na dużą siłę rynkową tych (głównie zagranicznych) nowoczesnych firm dystrybucyjnych.

Podsumowanie

Procesy przemian w łańcuchu żywnościowym prowadzą obecnie do zmiany miejsca i funkcji przemysłu spożywczego w tym łańcuchu, z wyraźnym zwiększeniem

znaczenia przedsiębiorstw przetwórstwa i ograniczeniem roli poszczególnych branż tego przemysłu. Procesom dezintegracji branżowej i strukturalnej w przemyśle towarzyszą jednocześnie zmiany po stronie zasilania surowcowego oraz dynamiczne procesy koncentracji kapitałowej i organizacyjnej w sferze dystrybucji. Po stronie organizacji rynku rolnego istotne znaczenie mają tworzące się grupy marketingowe i zespoły producenckie. Usprawnienia systemu podatkowego już wkrótce mogą uruchomić te nowe siły rynkowe i skoncentrowaną podaż na niektórych rynkach żywnościowych, szczególnie produktów nietrwałych i świeżych. Należy się liczyć, że wówczas duża część podaży tych produktów trafi do sfery konsumpcji z pominięciem zakładów przemysłu spożywczego, poprzez rynki hurtowe i centra logistyczne sieci dystrybucyjnych. Takie skrócenie kanałów dystrybucji, zgodne z nowymi potrzebami i preferencjami konsumentów, wzmocni też rolę obszaru dystrybucji w łańcuchu żywnościowym.

W przypadku produktów żywnościowych na nowoczesnym rynku żywnościowym niezbędne jest funkcjonowanie łańcucha zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego i odpowiedniej jakości. Określają go procesy i czynniki zagwarantowania jakości takie, jak: higiena i zachowanie czystości oraz bezpieczeństwa w procesach (np. w systemie HACCP), chłodzenie i zachowanie warunków chłodniczych aż do sfery konsumpcji w gospodarstwach domowych, odpowiednie opakowanie oraz zasady sprawnego zarządzania obejmującego w miarę możliwości całe kanały dystrybucji i przemieszczania surowców i produktów żywnościowych. Tworzy to nowe warunki i zadania dla transportu żywności w fazie obrotu rolnego i dostaw do sfery handlu. Jednym z niezbędnych działań, będzie już wkrótce wdrożenie w sferze dystrybucji żywności systemów zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego, np. adaptacja znanego już w przetwórstwie żywności systemu HACCP.

LITERATURA

- [1] Bieńczyk K., Kaczmarek R., Rochatka T., Stachowiak A., Zwierzycki W.: Niektóre problemy chłodniczego transportu owoców i warzyw w stanie świeżym. *Mat. II Konf. Transport Żywności, PTTŻ, Warszawa 1996*, 147.
- [2] Bogucki W.: Nowoczesne pojazdy chłodnicze i metody ich badań. *Mat. II Konf. Transport Żywności. PTTŻ, Warszawa 1996*, 81.
- [3] Chechelski P., Morkis G.: Powiązania integracyjne przemysłu spożywczego z otoczeniem rynkowym. *Studia i Monografie 90, IERiGŻ Warszawa 1999*.
- [4] Kłosiewicz U.: Przemiany strukturalne w handlu hurtowym artykułami żywnościowymi w Polsce. *Przem. Spoż.*, 1, 1998, 35.
- [5] Kołożyn-Krajewska D., Sikora T.: Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego żywności w czasie transportu i dystrybucji. *Mat. IV Konferencji Transport Żywności, PTTŻ, Warszawa 1998*, 29.

- [6] Krajewski K.: Procesy dostosowawcze i przemiany w kanałach dystrybucji żywności nietrwałej w Polsce na tle doświadczeń Unii Europejskiej. w: Rutkowski A., Zwierzycki W. (redakcja), Transport Żywności. Problemy dostaw i dystrybucji w obszarze rynków hurtowych. Mat. III Konf., PTTŻ, Warszawa 1997, 29.
- [7] Krajewski K.: Rynek żywności minimalnie przetworzonej - warunki, wymagania, potrzeby. Mat. Konf. Nauk. PTTŻ, Oddział Małopolski. Kraków 19-20 czerwca 1997.
- [8] Krajewski K., Morkis G.: Powiązania zakładów przemysłu spożywczego z rynkiem oraz ich wpływ na jakość produktów żywnościowych. Mat. IV Konf. Transport Żywności, PTTŻ, Warszawa 1998.
- [9] Małysz J.: Procesy integracyjne w agrobiznesie, FSW – SGH, Warszawa 1996.
- [10] Małysz J.: Formy integracji w opanowaniu nisz rynkowych. Przem. Spoż., **10**, 1998, 13.
- [11] Mokrzyński H.: Przyczyny zmian jakości żywności podczas transportu i magazynowania. Mat. II Konf. Transport Żywności, PTTŻ, Warszawa 1996, 91.
- [12] Sznajder M., Trębacz A., Adamczyk G.: Rynek rolny, Horyzont, Poznań 1997.
- [13] Twardowski T.: „Novel food”, czyli żywność otrzymywana z organizmów transgenicznych. Mat. Konf. PTTŻ, Oddział Małopolski, Kraków 19-20 czerwca 1997, 158.
- [14] Urban R.: Przemysł spożywczy – dziś i jutro. Przem. Spoż., **1**, 1998.
- [15] Urban R.: Najszybciej rozwijające się branże przetwórstwa spożywczego, Przem. Spoż., **9**, 1998.
- [16] Zurek E.C.: Vertagslandwirtschaft in der Nahrungswirtschaft der Bundesrepublik Deutschland. Berichte ueber Landwirtschaft, 1993, 71.

QUALITY OF FOOD PRODUCTS AND CONNECTIONS BETWEEN FOOD PLANTS WITH MARKETING AND TRANSPORT

S u m m a r y

Conditions and connections of food plants with marketing based on their systematical and structural expression against a background of needs and conditions of food quality assessment were discussed in the paper. Estimation of these processes allowed to define tasks of transportation which is important link of distribution chain. ☒